

แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวางแผนเป็นกลไกที่สำคัญอย่างหนึ่ง ทางด้านวิชาการนั้น การวางแผนเป็นขั้นตอนของการประยุกต์วิชาการพื้นฐานต่างๆ นามาเข้าเป็นประโยชน์ในการเตรียมการล่วงหน้าและมักจะพบว่ามียุ่ในแทบทุกสาขาวิชา (เกียรติ จิวะกุล 2521:1) ส่วนการพัฒนา หมายถึง การปรับปรุงไปในทางที่ดีขึ้นทางด้านวัตถุและการกินดีอยู่ดีของสังคม (เบห์เม็ท 1978)

การวางแผนจัดการและพัฒนาบางพื้นที่ต้องการความเข้าใจเกี่ยวกับการกำหนดเขต ซึ่งจะนำไปสู่หน่วยทางภูมิภาคและองค์ประกอบที่ชัดเจนของภูมิภาค เป็นที่ยอมรับว่าการวางแผนภูมิภาคเป็นวิธีการที่จำเป็น สำหรับการปรับปรุงความเจริญทางเศรษฐกิจและการพัฒนาพื้นที่ (Murphey 1973) และการวางแผนภูมิภาคจำเป็นต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับความแตกต่างทางภูมิภาคการกำหนดเขตภูมิภาค และความหลากหลายของปัจจัยที่สัมพันธ์ซึ่งกัน และกันในภูมิภาค

การที่จะให้งานวางแผนการปฏิบัติงานพัฒนาบ้านเมืองมีประสิทธิภาพสูงและสามารถพัฒนาไปถึงเป้าหมายที่วางไว้ได้ในเวลาที่รวดเร็วจะต้องคำนึงถึง การใช้ทรัพยากรหลักประกอบด้วย ประชากร ที่ดิน สภาพเศรษฐกิจ เทคโนโลยีและพลังงาน ซึ่งมีอยู่ในภาคต่างๆ ของประเทศและแตกต่างกันไป ทั้งคุณภาพและปริมาณ โดยสามารถวางแผนนำทรัพยากรดังกล่าว มาใช้ได้ อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับเวลาและสภาพท้องถิ่น นอกจากนี้การศึกษาถึงการแบ่งเขตพื้นที่ในการบริหารงานของหน่วยงานราชการต่างๆ ก็มีความจำเป็น การตรวจสอบเขตพื้นที่มักเป็นปัญหาขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นได้ในการปฏิบัติราชการต่างๆ (เกียรติ จิวะกุล 2521:69)

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับภูมิภาค

การกำหนดหลักเกณฑ์ที่แสดงถึงลักษณะ เฉพาะร่วมกันในบริเวณใด บริเวณหนึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาวิชาภูมิศาสตร์ เกณฑ์ที่ใช้กำหนด บริเวณอาณาเขตภูมิภาคจัดเป็น เรื่องสำคัญประการแรกที่นักวิจัยจะต้องคำนึง ถึง และภูมิภาคจะนำไปใช้ประโยชน์ได้มากถ้าถูกกำหนดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ เฉพาะและมีเกณฑ์การแบ่งที่ชัดเจน (Murphy 1973) ทั้งนี้เพราะเกณฑ์มี ส่วนสัมพันธ์กับคุณลักษณะของภูมิภาค อีกทั้งเกณฑ์ในการแบ่งภูมิภาคนั้นยังไม่มี เกณฑ์ใด ที่จะใช้กำหนดแบ่งเขตภูมิภาคได้อย่างแน่นอน และการแบ่งพื้นที่ ภูมิภาคนั้น นักภูมิศาสตร์มีความคิดแตกต่างกันไปหลายแนวด้วยกันแต่มีจุด มุ่งหมายอย่างเดียวกัน คือเพื่อให้เข้าใจในการจัดลำดับศักดิ์พื้นที่ต่างๆ ของ โลก แต่อาจมีวัตถุประสงค์ไม่ตรงกันเสียทีเดียว โดยมีความคิดเห็นแตกต่าง ออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งเห็นว่าการวิเคราะห์หาความคล้ายคลึงกันบนพื้นผิว โลกเป็นสิ่งที่ทำทนายและเห็นควรจะศึกษาพื้นที่ โดยคำนึงถึงความคล้ายคลึงกัน ความเกี่ยวพันภายในและความสัมพันธ์ภายนอก อีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่ามีความ ทำทนายในคำถามที่ยังตอบไม่ได้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการต่างๆ ในสถานที่หนึ่งๆ และความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ของปรากฏการณ์ต่างๆ

นักภูมิศาสตร์พยายามที่จะหาเกณฑ์ต่างๆ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือใน การกำหนดเขตภูมิภาค เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้ในงานวางแผนภูมิภาคและ พัฒนาพื้นที่ต่างๆ ได้แนวความคิดเกี่ยวกับภูมิภาคจึงคล้ายกับวิธีการของศาสตร์ อื่นที่ทำการจัดระบบและจำแนกประเภทสิ่งต่างๆ ที่ศึกษา จุดเน้นหลักเกณฑ์ใน การกำหนดภูมิภาคมีดังนี้ (ฉัตรชัย พงศ์ประยูร 2527:116)

1. การกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดภูมิภาค มีหลายชนิดสุดแท้ แต่ว่าผู้ที่ต้องการศึกษาค้นหาภูมิภาคชนิดใด เกณฑ์ที่นิยมใช้กันมากคือ ปัจจัย ทางด้านกายภาพต่างๆ เช่น ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ดินและพืชพรรณ ควบคู่ไปกับเกณฑ์ทางด้านวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ประกอบด้วยประชากร การ ครองชีพ ภาษา ศาสนา และอื่นๆ

2. การกำหนดเขตแดนหรือแนวแบ่งระหว่างภูมิภาค หลักเกณฑ์

สำคัญในการกำหนดแนวแบ่งภูมิภาค คือ เกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดภูมิภาคจะใช้เป็นตัวกำหนดว่าแนวแบ่งระหว่างภูมิภาคจะกว้างหรือแคบเพียงใดด้วย โดยการคำนึงถึงความกลมกลืน (homogeneity) ของปรากฏการณ์ชนิดนั้น

3. การเปรียบเทียบภูมิภาคจุดประสงค์สำคัญในการศึกษาภูมิภาค คือ ต้องการทำความเข้าใจและเปรียบเทียบบริเวณต่างๆ โดยพิจารณาจากเกณฑ์ต่างๆ ที่ใช้ในการกำหนดความคล้ายคลึง หรือความแตกต่างก่อนที่จะกำหนดภูมิภาคต่างๆ ลงในแผนที่ให้เด่นชัด

เมื่อได้กำหนดเขตภูมิภาคขึ้น จากเกณฑ์ที่เลือกสรรและถูกต้องตามวัตถุประสงค์แล้ว นักภูมิศาสตร์ก็จะได้ภูมิภาคชนิดต่างๆ ดังที่นักภูมิศาสตร์ เจมส์ โจนส์ และไรส์ (James, Jones and Wright, 1954) รวบรวมสรุปชนิดของภูมิภาคไว้ดังแผนภาพที่ 2.1

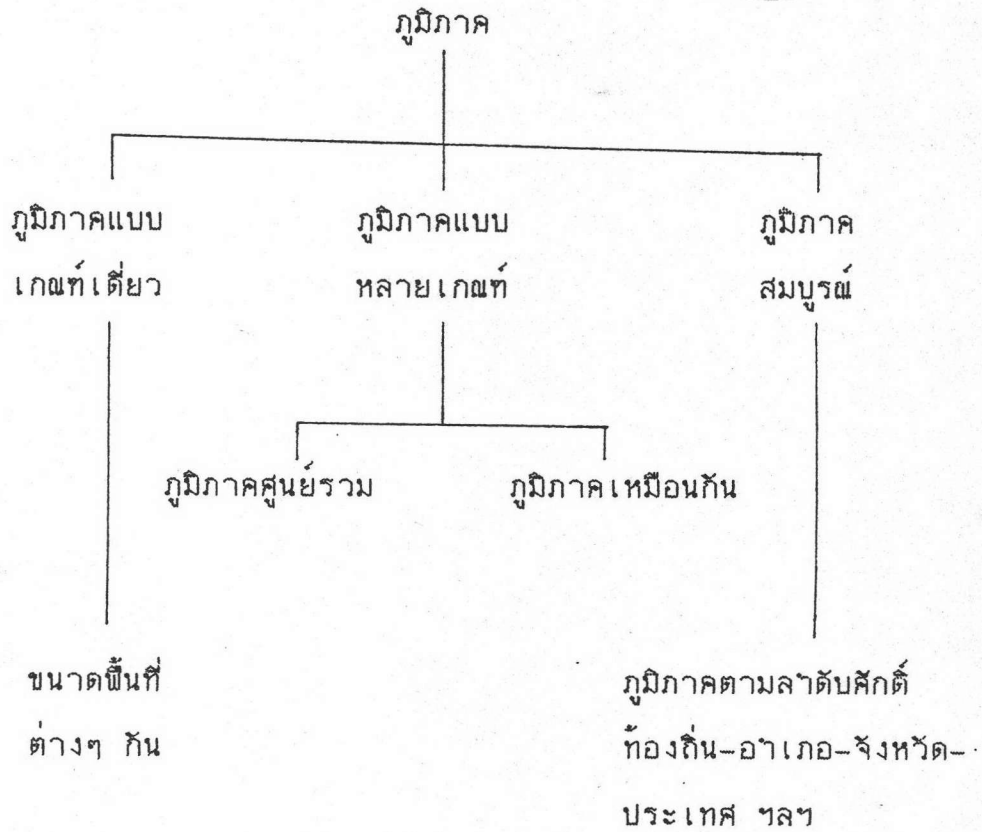
1. ภูมิภาคแบบเกณฑ์เดี่ยว เป็นภูมิภาคที่ใช้เกณฑ์อย่างเดียวนในการศึกษาพื้นที่ขนาดเล็กและแคบ ในเรื่องต่างๆ ที่สนใจเป็นเรื่องๆ ไป

2. ภูมิภาคแบบหลายเกณฑ์ ภูมิภาคชนิดนี้เกิดจากการนำปัจจัยที่เหมือนกันหลายปัจจัยมาพิจารณาในการกำหนดภูมิภาคร่วมกันในพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดโดยเฉพาะ ต่อมาภูมิภาคแบบหลายเกณฑ์ได้พัฒนาออกเป็นภูมิภาคแบบศูนย์รวม คือ ภูมิภาคที่มีศูนย์รวม (Core area) ของปัจจัยต่างๆ หนาแน่นมากจึงกลายเป็นศูนย์กลางไป ยิ่งไกลออกไปจากศูนย์กลางเท่าไร ลักษณะดังกล่าวจะค่อยๆ ลดความเข้มลง และภูมิภาคลักษณะเหมือนกัน คือ ภูมิภาคที่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันหลายอย่างในภูมิภาคนั้น

3. ภูมิภาคสมบูรณ์ประกอบด้วยภูมิภาคย่อยหลายภูมิภาคแล้วนำมาจัดลำดับศักดิ์ของภูมิภาค จากพื้นที่ขนาดเล็กไปหาพื้นที่ขนาดใหญ่หรือกลับกันได้

แผนภาพที่ 2.1 แสดงชนิดของภูมิภาค

การแบ่งประเทศออกเป็นภาคต่างๆ ในภูมิศาสตร์นั้น จะเห็นได้ว่า นักภูมิศาสตร์จะแบ่งภูมิภาคโดยใช้เกณฑ์ใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการกำหนดภูมิภาค ซึ่งจะทำให้ขอบเขตภูมิภาคมีความแตกต่างกันไป

การพัฒนาภูมิภาคในยุคแรกๆ นั้น ใช้พรมแดนธรรมชาติในการกำหนดแนวเขตภูมิภาคและเป็นเกณฑ์ที่มีความสำคัญมากที่สุด แนวความคิดทางภูมิศาสตร์ในครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ยังคงใช้เกณฑ์ทางกายภาพ ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ พืชพรรณธรรมชาติ และดิน แต่จากการที่มนุษย์เข้าไปทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ และดัดแปลงแก้ไขสภาวะแวดล้อมจึงทำให้ลักษณะทางกายภาพเปลี่ยนแปลงไปมนุษย์พยายามเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพให้เข้ากับสภาพวิถีชีวิตของตน และในยุคต่อๆ มาได้มีการศึกษาในส่วนของปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมหรือมนุษย์ด้วยอันได้แก่ ภาษา ศาสนา

ชาติพันธุ์และรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน สิ่งสำคัญของลักษณะวัฒนธรรม คือ ประชากร มีการพิจารณาจากความหนาแน่นของประชากร อัตราการเกิด อัตราการตาย โครงสร้างของอายุและการกระจายของมนุษย์ในลักษณะอื่นๆ เมื่อมนุษย์เข้าไป อยู่ในพื้นที่ใด พื้นที่นั้นก็มีการประกอบอาชีพและส่งผลไปสู่การเปลี่ยนแปลงของ พื้นที่บริเวณนั้นๆ กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวชี้ในการกำหนดขอบเขตภูมิภาค ได้แก่ การทำเหมืองแร่ เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม (ดวงพร นพคุณ 2530:10)

ความแตกต่างทางภูมิภาคสัมพันธ์กับความแตกต่างของสภาพแวดล้อม ทางกายภาพและสังคมมนุษย์ที่ซับซ้อนมีความหลากหลาย ดังนั้นการวิเคราะห์ ภูมิภาคจึงต้องพยายามที่จะพิจารณาปัจจัยหลายๆ ด้าน นักภูมิศาสตร์นำวิธีการ ทางปริมาณวิเคราะห์ที่มีประสิทธิภาพมาช่วยในการแก้ปัญหาการจัดกลุ่ม (classification) และการแบ่งภูมิภาค (regionalization) นอกเหนือ ไปจากนั้นการใช้แบบจำลอง (model) เพื่อแบ่งภูมิภาคก็มีความสำคัญ (King 1977:194)

2.2 ความแตกต่างระหว่างภาค

เกือบทุกประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศที่มีการพัฒนาอยู่ในระดับสูง หรือประเทศที่มีการพัฒนาอยู่ในระดับต่ำ จะมีปัญหาเกี่ยวกับความแตกต่างหรือ ความไม่ทัดเทียมกันในระหว่างภาคหรือระหว่างจังหวัด เป็นต้นว่าเขต แอппพาลาเชียนของสหรัฐ ซึ่งได้แก่ บริเวณตะวันออกเฉียงของเคนตักกีและบริเวณ กลั้เคียงในเวอร์จิเนีย นอร์ธคาโรไลนาและเทนเนสซีเป็นภาคที่มีปัญหาเมื่อ เทียบกับบริเวณอื่น ประชาชนแถบนี้มีฐานะยากจนและมีระดับการว่างงานสูง (สุดจิต นิमितกุล 2526:9) ในประเทศที่มีการพัฒนาอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ปัญหาการด้อยพัฒนาในบางภาคเมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ ของประเทศยังมีลักษณะ รุนแรง ดังที่ฟรีดแมนน์ (Friedmann 1966:99) ได้กล่าวไว้ว่านโยบาย การพัฒนาภาคเป็นปัญหาโดยเฉพาะสำหรับประเทศที่กำลังอยู่ในระยะเปลี่ยน เป็นประเทศอุตสาหกรรม

ปัญหาเกี่ยวกับภาคตามที่ นีดเดิลแมน (Needleman 1972:8) เสนอไว้ว่าเป็นปัญหาที่ภาคต่างๆ ของประเทศมีความเจริญรุ่งเรืองแตกต่างกันอย่างมากและเป็นเวลานาน จนเรื่องนี้มีสาเหตุอยู่หลายประการ สาเหตุหนึ่งคือ ทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติ ไม่กระจายไปตามภาคหรือจังหวัดต่างๆ ของประเทศอย่างเท่าเทียมกัน (U.S.D.C. 1967) นอกจากนี้โดยนัยหนึ่งปัญหาเกี่ยวกับภาคดังกล่าวก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจด้วย

ความแตกต่างระหว่างภาคอาจตรวจสอบได้จากระดับรายได้ที่แตกต่างกันระหว่างภาค (regional income disparities) หรือข้อมูลที่จะยืนยันความแตกต่างดังกล่าวคือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค (G.R.P.) หรืออาจดูจากอัตราการว่างงานของแต่ละภาคที่แตกต่างกัน ข้อมูลอีกชุดหนึ่งซึ่งแสดงความแตกต่างระหว่างภูมิภาค คือ การกระจายตัวของมูลค่าเพิ่มของอุตสาหกรรมระหว่างภาค (กฤษ เพิ่มทันจิตต์และสุธี ประศาสนเศรษฐกิจ 2530:28) การพิจารณาดังกล่าวเป็นแนวความคิดในทางเศรษฐกิจ นอกจากแนวความคิดข้างต้น เกอ์ทเลอร์ (Gertler 1969:1) ได้เสนอว่าการตรวจสอบความแตกต่างระหว่างภาคนั้น ต้องพิจารณารวมถึงปัจจัยในทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมและการเมืองด้วย และความแตกต่างระหว่างภาคของประเทศอาจแสดงได้โดยดัชนีชี้ดัชนี (indicators) ต่างๆ เป็นเครื่องชี้วัดแมคโครน (McCrone 1969:13) ได้เสนอว่าอาจใช้ระดับรายได้ การว่างงาน ร้อยละของประชากรในวัยทำงานที่ทำงานจริงๆ และการโยกย้ายของประชากร เป็นดัชนีวัดความไม่เท่าเทียมกันของภาคต่างๆ ได้ นอกจากนี้ ดัชนี 4 ตัวข้างต้น นีดเดิลแมน (Needleman 1972:8) ได้แนะนำว่าอาจใช้อัตราการเจริญเติบโตของรายได้ต่อหัวในแต่ละภาคเป็นดัชนีได้ นอกจากนี้ ฮอลล์ (Hall 1984:62) เสนอแนะดัชนีที่เชื่อว่าจะจะเป็นดัชนีที่เหมาะสมสำหรับสภาพของประเทศกำลังพัฒนาไว้ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ ความยากจนและการจ้างงาน
2. ด้านการศึกษา ได้แก่ การอ่านออกเขียนได้ การศึกษาระดับประถม มัธยมและอุดมศึกษา

3. ด้านที่อยู่อาศัยและความสะดวกสบาย ได้แก่ การมีบ้าน ส้วม น้ำประปา ไฟฟ้า ตู้เย็น
4. ด้านสุขภาพ ได้แก่ ภาวะโภชนาการ อัตราการตายของทารก
5. ด้านการติดต่อสื่อสาร ได้แก่ ถนน วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์
6. ด้านอื่น ๆ เช่น ประชากร ความเป็นเมือง แรงงานเกษตร ระยะทางอพยพ ผลผลิตทางการเกษตร พื้นที่ทุ่งหญ้า และป่าไม้

สเลเตอร์ (Slater 1975:97-167) ำจัดชนี้ต่อไปนี้ศึกษาความแตกต่างทางพื้นที่ด้านเศรษฐกิจสังคมของประเทศกำลังพัฒนา ได้แก่

1. จำนวนโทรเลขต่อจำนวนประชากร 10,000 คน
2. จำนวนรถยนต์ต่อประชากร 10,000 คน
3. ร้อยละของการขายรถยนต์ส่วนบุคคล
4. อัตราส่วนของนักเรียนระดับประถมและมัธยม
5. ร้อยละของนักเรียนระดับประถม
6. จำนวนเตียงคนไข้ของโรงพยาบาลต่อประชากร 10,000 คน
7. รายจ่ายของท้องถิ่นต่อประชากร 10,000 คน

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งภูมิภาค

งานวิจัยเกี่ยวกับการแบ่งภูมิภาคโดยวิธีการวิเคราะห์จำแนกประเภททางภูมิศาสตร์ในต่างประเทศได้มีผู้ศึกษาไว้บ้างแล้ว ได้แก่

เลสลี่ เจ คิง (Leslie J. King 1977:206-207) ทำการศึกษากำหนดแบ่งเขตของเมืองทั้งหมดในรัฐดาโคตาตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งกระทรวงเกษตรของสหรัฐได้จัดแบ่งเมืองเหล่านี้ออกเป็น 2 ภูมิภาค คือ ภูมิภาค A ปลุกข้าวสาลีเพียงอย่างเดียว ภูมิภาค B ทาปศุสัตว์และปลุกพืชเลี้ยงสัตว์ มีเมืองที่อยู่ระหว่าง 2 ภูมิภาคนี้จำนวน 10 เมืองที่ไม่สามารถจัดเข้าอยู่ภูมิภาคใดใน 2 ภูมิภาคที่กล่าวมาได้ เลสลีย์ เจ คิง ำวิธีการวิเคราะห์จำแนกประเภทในการแก้ปัญหานี้ โดยเลือกตัวแปร 4 ตัวแปร คือ

1. ความหนาแน่นของประชากรฟาร์มชนบทต่อตารางไมล์
2. ปริมาณฝนเฉลี่ยรายปี
3. ร้อยละของพื้นที่เมืองที่เป็นพื้นที่ราบ
4. ขนาดเฉลี่ยของฟาร์ม

พบว่าเมืองจำนวน 10 เมืองซึ่งแบ่งกลุ่มโดยใช้สมการจำแนกประเภท มีเพียง 2 เมือง คือ เมืองบัฟฟาโร (Buffalo) และเมืองบรูล (Brule) ถูกจัดอยู่ในภูมิภาค A และเมืองที่เหลืออีก 8 เมือง จัดรวมอยู่ในภูมิภาค B

คาเซตตี (Casetti) (อ้างถึงใน King 1969:211) ศึกษาแบ่งกลุ่มของเมืองจำนวน 19 เมืองในประเทศอิตาลี ออกเป็นภาคเหนือ, กลาง, และใต้ โดยนำข้อมูลทางด้านประชากร สังคมและเศรษฐกิจ จำนวน 25 ตัว มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์จำแนกประเภทแบบพหุ พบว่ากลุ่มเมืองที่จัดอยู่ในภาคกลางและภาคใต้ จะมีลักษณะของการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม สูงกว่ากลุ่มเมืองที่จัดอยู่ในภาคเหนือ

นอกจากนี้อาห์เม็ด (Ahmed) (อ้างถึงใน Johnston 1978:250) ยังได้นำวิธีการวิเคราะห์ประเภทมาใช้เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการแบ่งกลุ่มในขั้นสุดท้ายของการศึกษาแบ่งเมืองในอินเดีย โดยนำกลุ่มเมือง 18 กลุ่ม ที่แบ่งโดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนมาวิเคราะห์ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลง คือ เมือง Gwalior ที่จัดอยู่ในกลุ่มที่ 8 ในการแบ่งครั้งแรก แต่เมื่อใช้วิธีการวิเคราะห์จำแนกประเภทแล้วพบว่าเมืองนี้มีค่าจำแนกกลุ่มอยู่ใกล้จุดกึ่งกลางของกลุ่มที่ 6 มากกว่าจึงควรจัดอยู่ในกลุ่มที่ 6

นอกจากการใช้วิธีการวิเคราะห์จำแนกประเภทในการศึกษาการแบ่งภูมิภาคแล้วยังมีการนำวิธีการทางสถิติอื่นๆ มาใช้ศึกษาในการแบ่งภูมิภาคด้วย เช่น

ซอปลเลอร์ (Zobler) (อ้างถึงใน Haggett 1977:475) ใช้การ

วิเคราะห์ความแปรปรวนในการกำหนดว่ารัฐเวอร์จิเนียตะวันตก ควรอยู่ในภาคใดระหว่างภูมิภาคแอตแลนติกตอนกลาง, แอตแลนติกใต้และภาคกลางด้านตะวันออกเฉียงใต้ โดยนำตัวแปรด้านประชากรและอุตสาหกรรมมาศึกษา พบว่ารัฐเวอร์จิเนียตะวันตกควรจัดให้อยู่ในภาคกลางด้านตะวันออกเฉียงใต้

แฮกู๊ด (Hagood 1943) (อ้างถึงใน Haggett 1977:476) ได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำมะโนประชากรและการเกษตรจำนวน 104 ตัวแปร ซึ่งสามารถแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 2 กลุ่ม คือ ด้านประชากรและด้านการเกษตร โดยวิธีการวิเคราะห์สหพันธ์และได้แบ่งสหรัฐอเมริกาออกเป็นภูมิภาคต่างๆ โดยพิจารณาจากรัฐที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันและอยู่ใกล้เคียงกัน ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะประกอบไปด้วย 6 - 12 รัฐ

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งภูมิภาคในประเทศไทยนั้น ได้มีการศึกษาไว้บ้างแต่ยังไม่ปรากฏว่ามีการนำวิธีการทางปริมาณวิเคราะห์มาใช้ในการศึกษา งานที่น่าสนใจ ได้แก่

สงวน อังคก (อ้างถึงในประเสริฐ วิทยารัฐ 2524) ได้ศึกษาแบ่งภูมิภาคของประเทศไทยออกเป็น 4 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยใช้ปัจจัยทางลักษณะภูมิประเทศเป็นตัวกำหนดขอบเขต นอกจากนี้โรเบิร์ต แอล เพนเดิลตัน (Robert L. Pendleton) (อ้างถึงในไพฑูรย์ พงสะบุตร 2525) ได้ทำการศึกษาแบ่งประเทศไทยออกเป็น 5 ภูมิภาค คือ ที่ราบภาคกลาง ที่สูงทวีปโคราช ชายฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือ คาบสมุทรม โดยใช้ปัจจัยทางลักษณะภูมิประเทศเป็นตัวกำหนดขอบเขตเช่นกัน

จากการศึกษาแนวความคิดและเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ทำให้เกิดแนวความคิดในการที่จะศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งภูมิภาคระหว่างภาคกลางและภาคเหนือ โดยใช้ตัวแปรทางด้านกายภาพและตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจสังคม ดังเสนอผลการศึกษานบทที่ 5 ที่จะกล่าวในโอกาสต่อไป